

свідченням Стрельцова, Маєвський завдав образу Белінському, вживши вираз: «що ви мене мучите, Капп!?» На жаль, Стрільцов не дорожить істиною, й у решті його показання не роз'яснює справи. Очевидно, він був присутній при дикій сцені розправи Маєвського з Белінським і чув лайки, які Маєвський вимовив на адресу Белінського, але замовчує звідси, відмовляючись не знанням».

З огляду на ці дані міський суддя пан Лосєв знайшов встановленим звинувачення за 130 та 139 статтею статуту про покарання, тобто образу на словах не в публічному місці та загрозу заподіяти насильницькі дії. Звинувачення ж за 131, 135 та 140 статтею слід визнати не доведеними. За сукупністю провин – арешт на 12 днів [3].

Таким чином, ми бачимо, наскільки різними та, навіть, конфліктними були взаємовідносини між посадовцями в Єлисаветградській міській управі влітку 1903 року міським хіміком К. Белінським та фельдшером В. Маєвським, конфлікт між якими вилився в судовий процес.

Список використаних джерел:

- 1 .Одесские Новости. – 1903. – № 6028, вторник, 15 июля.
2. Там само. – № 6035, пятница, 25 июля.
3. Там само. – № 6043, суббота, 2 августа.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-45>

Кушлакова Н. М.

*доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарної підготовки та права,
Західнодонбаський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія
управління персоналом»*

НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ ТОВАРИСТВА І ТЕХНІЧНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПРОФЕСІЙНА ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ Т.)

Соціально-економічний розвиток держави й значне збільшення технічної інтелігенції південних регіонів Російської імперії сприяли згуртуванню в них інженерної еліти й виникненню низки науково-технічних товариств. Інженери й техніки вступали до лав різних науково-технічних об'єднань, часом обираючи одночасно два, а то й

більше, місцевих товариства. Так у промислових регіонах сучасної України, зокрема у Катеринославі, в досліджуваний період функціонувало три інженерно-наукові товариства: Катеринославське відділення Імператорського Російського технічного товариства (КВ ІРТТ), Товариський гурток інженерів Катеринославського району (ТГІКр), Товариство маркшейдерів Півдня Росії (ТМІПР). Порівнявши списки членів КВ ІРТТ і Катеринославського гуртка інженерів, знаходимо значну групу інженерів, які входили до складу обох науково-технічних об'єднань Катеринославського району – це М. Д. Аверкієв, Д. М. Бенешевич, Г. Г. Бридський, О. Ф. Булацель, М. В. Буйницький, Є. А. Безсонов й ін. Цей список можна продовжити й далі. Очевидно, що участь у діяльності різних науково-технічних об'єднань доповнювала й урізноманітнювала життя й професійну діяльність регіональної інженерної еліти. Діяльність у товариствах і гуртках досить часто виходила за їх межі, особливо якщо вона мала суспільний резонанс, що простежується, зокрема, в діяльності ТГІКр.

Наприклад, доповідь О. М. Горохова про сучасні успіхи повітроплавання, прочитана на засіданні членів Товариського гуртка інженерів Катеринославського району, викликала настільки значний інтерес, що було прийнято рішення щодо проведення відповідної публічної лекції в м. Катеринославі, яка була організована 27 вересня 1909 р. в Аудиторії народних читань. Лекція супроводжувалася кінематографічними картинами авіаційних змагань. Цей захід мав широкий успіх у пересічних громадян міста, результатом якого стало звернення до Бюро гуртка з проханням провести цю публічну лекцію в м. Олександрівську, яка відбулася 9.11.1909 р. [6, с. 6]. Кошти від проведення цього заходу загальною сумою 100 крб. [2] було передано Катеринославським гуртком інженерів до фонду КВ ІРТТ на побудову приміщення для вечірніх курсів.

Членство у ТГІКр було цікавим ще й тому, що, в першу чергу, це все ж був гурток у широкому розумінні цього слова. Діяльність його мала свої особливості, однією з яких було традиційне проведення колективних сімейних заходів. Так, наприклад, у першому звітному періоді з метою об'єднання не лише інженерів, а і їх сімей члени Гуртка організували два сімейні вечори (5 грудня 1909 р. і 6 лютого 1910 р.) з концертною програмою, танцями та дружньою вечерею. Поєднуючи приємне й корисне, проведено було також декілька екскурсій для всіх бажаючих [7, с. 5].

У 1914 р., крім поточних справ та засідань, члени ТГІКр не стояли осторонь громадського життя міста й брали активну участь у широкомасштабних заходах, які проводилися в м. Катеринославі з

приводу 75-річчя видатного російського металурга Д. К. Чернова – засновника металографії. З цього приводу на засіданні загальних зборів 01.11.1914 р. П. Г. Рубін прочитав доповідь «Чернов и Осмонд. По поводу 75-летия Д. К. Чернова», в якій розглянув біографічні факти та ознайомив присутніх із науковими досягненнями й значенням праць цих учених для металургії.

Деякі члени ТГІКр (гірничі інженери П.М. Богословський, М.Ф. Паршин й ін.) входили й до складу створеного і діючого у цей період у Катеринославі Товариства маркшейдерів Півдня Росії (Статут затверджено 01.02.1913 р.). Спільність інтересів, близькість громадсько-наукових завдань та цілей сприяли активній співпраці між цими науково-технічними товариствами. Початок такої діяльності було покладено ще на першому етапі діяльності ТГІКр, який співпрацював тоді тільки з Катеринославським відділенням ІРТТ [4, с. 120-129]. Прикладом такої співпраці є, зокрема, проведення загальних зборів у приміщенні Гірничого інституту 18 квітня 1915 р. «...совместно с Научно-Техническим Обществом при означенном Институте...» [1, с. 6]. На порядку денному цих зборів стояла доповідь проф. П.М. Леонтовського про сконструйований ним нівелір-автомат, причому «...перед собранием демонстрировался самый прибор и полученные при его помощи образцы нивелировок» [1, с. 6]. Слід звернути увагу на той факт, що патент на даний прилад за № 64843 було отримано 10 лютого 1915 р., а надруковано вперше в 1916 р. на сторінках журналу «Маркшейдерские известия», який видавало Товариство маркшейдерів Півдня Росії [5, с. 2-14].

Місцеві товариства інженерів знаходили дотичні точки у взаємовигідній різноманітній співпраці – членство в різних товариствах, організація місцевих виставок і з'їздів, вирішення складних суто професійних технічних завдань на різному рівні: місцевому й державному.

Науково-технічні товариства також долучалися до вирішення одного з важливих державних питань, а саме організації технічних вишів у різних промислових регіонах, оскільки добре орієнтувались у проблемах підготовки інженерних кадрів для регіону.

Зокрема Катеринославське відділення ІРТТ, зважаючи на сприятливе природно-географічне розташування міста та швидкі темпи техніко-економічного розвитку Донецького регіону, ініціювало відкриття інституту інженерів шляхів сполучення саме в Катеринославі, підготувавши аргументовану докладну записку з означеного питання. У цьому документі автори наголошують на тому, що новий інститут будеється для майбутнього, отже, слід враховувати переваги

Катеринослава на сьогодні: 1) центр видобутку вугілля й заліза в південному регіоні Російської імперії; 2) Катерининська залізниця «являється по масштабу перевозок самої обширної дорогою в Росії»; 3) значна кількість потужних гірничопромислових підприємств і залізничних станцій, що слугуватимуть достойною базою практики майбутнім студентам, 4) метеорологічні сприятливі умови і ті, що місто отримає в найближчому майбутньому, по-перше, шлюзування Дніпра й спорудження електростанцій, по-друге, зведення річкового порту з суднобудівними майстернями. Підсумовуючи все викладене, катеринославські вчені підкреслили, що *«для открития Института путей сообщения преимущества г. Екатеринослава, на основании всего вышеизложенного, совершенно очевидны.»* [3, с. 105-109].

Як відомо, сподівання КВ ІРТТ справдились, але більше ніж десятьма роками поспіль, що зайвий раз підтверджує далекоглядність і високий професіоналізм вчених-членів Катеринославського відділення ІРТТ.

Активну участь члени науково-технічних товариств брали в різноманітних масових громадських заходах. У ході проведеного дослідження було з'ясовано прикметні факти щодо участі інженерно-технічної еліти у громадсько-культурному житті міста. Так у березні 1914 р. у Катеринославі були широко організовані дні пам'яті народного поета Т. Г. Шевченка. Його ідеї національної єдності та ідентичності в сучасних соціально-політичних умовах залишаються, як ніколи, актуальними. Соціально-політична ситуація в Російській імперії напередодні сторіччя з дня народження Т. Г. Шевченка, мала непростий характер, тим не менш у запланованих святах активну участь брала не лише мистецька, а й технічна інтелігенція.

Революційні події 1905 р. привели до лібералізації внутрішньої політики в державі. Царський «Маніфест 17 жовтня» декларував вольності, якими найбільшою мірою скористалися украї праві сили: в регіонах зі змішаним населенням створювалися монархічні, націоналістичні, чорносотенні угруповання, які спровокували хвилю виступів проти очікуваного ювілею Т. Г. Шевченка. У відповідь на подібні виступи в січні 1914 р. міністр внутрішніх справ Микола Маклаков підписав циркуляр, що забороняв по усіх губерніях імперії публічні вшановування пам'яті Тараса Шевченка. До міністерського указу приєднався й Святійший Синод, що заборонив служити в церквах 10 березня (25 лютого) панахиди «по рабові Божому Тарасу», хоча сама молитва покликана упокоїти душі, передусім, грішників і злочинців.

Катеринослав став чи не єдиним в тодішній Україні містом, де пройшли масові урочистості з нагоди ювілею поета. До цієї події було приурочено видання повної збірки творів Т. Г. Шевченка з портретом і

біографією поета, а також 50 ілюстраціями (друкарня «Катеринослав» Л. М. Ротенберга, 1914 р.). Відкриття Катеринославської картинної галереї (теперішній Дніпропетровський художній музей – один з найстаріших в Україні) навесні 1914 року було також присвячено пам'ятній даті – 100-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Перша експозиція Катеринославської картинної галереї була розташована в Потьомкінському палаці, де було представлено 64 твори російських і українських художників.

Святковий вечір з дня народження Шевченка пройшов 25 лютого 1914 року в Катеринославському Англійському клубі (нині – Будинок офіцерів). Активну участь в означених урочистостях брали представники інженерного співтовариства Катеринослава: Катеринославське відділення Імператорського Російського технічного товариства, Товариський гурток інженерів Катеринославського району й ін.

Список використаних джерел:

1. Годовой отчет о деятельности Товарищеского кружка инженеров Екатеринославской губернии за 1914-1915 гг. (с 6.12.1914 по 31.12.1915) – Екатеринослав, 1916.
2. Журналы общих собраний Екатеринославского отделения Русского технического общества // Записки ЕОРТО. – 1910. – № 1-2.
3. Записка Екатеринославского отделения Русского технического общества об учреждении Института инженеров путей сообщения в г. Екатеринослав. // Записки ЕО РТО. – 1917-1918. – № 1-12.
4. Кушлакова Н.М. Товариський гурток інженерів Катеринославськогорайону: створення, відкриття та перші роки діяльності (1908-1910 рр.) / Н.М. Кушлакова // Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки: Наук.щорічник. – Д.: Національний гірничий університет, 2011. – Вип. 8.
5. Леонтовский П.М. Нивеллир-автомат // Маркшейдерские известия. – Вып. 9. – Екатеринослав, 1916.
6. Товарищеский кружок инженеров Екатеринославского района. – Екатеринослав, 1910.
7. Товарищеский кружок инженеров Екатеринославского района. 4 сентября 1910 г. (Краткий очерк деятельности и список членов). – Екатеринослав, 1910.